

Ս Փ Յ Ո Ւ Ռ Գ Ո Ւ Մ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ Տ. Տ. ՎԱԶԳԵՆ Ա
ԵՎ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈ Տ. Տ. ԽՈՐԵՆ Ա
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒՄԸ

Առանձին հաճույնով և մեծ կարևորությամբ արտապույում ենք Երուսաղեմի հայոց Պատ-
րիարքականի պաշտոնաթերթ «Սիոն» ամսագրի 1963 թվականի հոկտեմբեր—դեկտեմբեր
միացյալ համարի խմբագրականից հաղվածաբար ընդարձակ հատվածներ, ստորագրված ամե-
նապատիվ Տ. Նիկիե սրբազան պատրիարք հոր ռեկտիվի գրչով, ինչպես նաև Հարավային Ամե-
րիկայի Հայաստանյայց Նիկեյացու կենտրոնական վարչության պաշտոնաթերթ «Հայ կեդրոն»
ամսագրի 1964 թվականի հունվարի համարի խմբագրականից հատվածներ, ստորագրված հայ-
րապետական պատվիրակ գերաշնորհ Տ. Քարգենե եպիսկոպոս Ապաղայանի շնորհալի գրչով:

Երկու արժեքավոր և կուռ խմբագրականներն էլ գրի են առնվել սրտագին մտածումներով,
բացառիկ շնորությամբ, որպես արտահայտիչը բովանդակ հայ ժողովրդի խոհերի, մտած-
մունքների և իդեերի, 1963 թվականի հոկտեմբերի 26-ին Երուսաղեմում կատարված պատմա-
կան ողջագուրման ճշմարիտ, եկեղեցաշեն լույսի տակ, որը կոչված էր խաղաղություն և միու-
թյուն հաստատելու Հայաստանյայց Առաքելական Նիկեյացու ծոցում և հայ ժողովրդի մեջ:

Խմբագրաթյուն «Էջմիածին» ամսագրի

Ուրախ է Երուսաղեմի Սրբոց Հակոբյանց
Աթոռը և իր պաշտոնաթերթը «Սիոն», հայ-
տարարել կարենալու, իր կարգին, այն
սրտառուղ դեպքը, որ տեղի ունեցավ երկու
ամիսներ առաջ քրիստոնեական այս վեհա-
վայրին մեջ: Ուրախ է մանավանդ Հայ Նիկե-
ղեցին և Ժողովուրդը ի Հայաստան և ի
սփյուռու աշխարհի, ի տես և ի լուր պատմա-
կան այս ողջագուրումին, ուր մեր դարերու և
հայրապետներու հոգիին ավալն ու տրո-
փունն էր որ լավեցավ, անգամ մը ևս, ջաղցր
և անպղտոր, Ս. Էջմիածնի և Կիլիկիո կաթո-
ղիկոսներու գրկախառն այս նոր ուխտով:

Ոգի և հրաշք է ամբողջապես Հայ Նիկեղե-
ցին, և հրաշագործներ զինքը ներկայացնելու
կանչված հայրապետները, ինչպես երեկ այն-
պես ու այսօր: Այդ հրաշքին ու ոգիին լույսն

ու շունչն էր, որ թրթռաց հոկտեմբեր 26-ին,
մեր զույգ կաթողիկոսներու սրտերուն խորը
և շրթներուն վրա, Երուսաղեմի Սրբոց Հա-
կոբյանց մենաստանի կամարներուն ներքև
և ներկա հայ Ժողովուրդի հոգիներուն մեջ:
Արժևորել կարենալու համար այդ հոգեսար-
սուռ ձայնը, անհրաժեշտ է զգալ զայն, լոց-
նելով մեր մեջ այն բոլոր խեղ և օտարոտի
զգացումները, որոնք տարիներն ի վեր վզառ-
նացնեն մեր եկեղեցական ու ազգային կյան-
քը, անիմաստ պայքարի կրկես դարձնելով
արտասահմանի մեր գոյությունը:

Վերջ՝ ամեն տեսակի հոռետեսությանց և
մեր պատմության սրտառու խորհուրդը հեր-
քող մոլար ձգտումներուն: Իրագործումը
պետք չէ նկատվի կողմնակի շահերու աճ-
պարար ցուցադրություն մը լոկ, տեսակ մը

քաղաքական ձեռնածուծություն, որոնց հանդիսատես կըլլանք ամեն օր: Կուղենք հավատարմի տեղի ունեցածը սրբազան դաշինք մըն էր, հավատարմով ու սիրով լեցուն, նման երանյալ մեր մեծ հայրապետներու դարավոր փորձին, որոնք դիտցած են միշտ ներկայի մշտնջենքներն և տրամաբանություններն անդին՝ տեսնել մեզի հատուկ ճշմարտությունը, և ուսնակոխելով ամեն կարգի արգելքներ, նախած են հասարակաց բարիքի այդ լուսաստղին, բոլորապիսիք ու վճռական:

Հայ Եկեղեցին միշտ ձգտած է միասնականություն, հակառակ մեր պատմության ծանոթ ցավին, անմիաբան ըլլալու հիմնականության, որ մայրն է եղած բոլոր շարիքներուն: Միություն մեջ միայն մենք կրցած ենք, թեթևի և սիրտ-սրտի, ստեղծել բաղձալի դրախտը հոգիներուն, օրհնելով հիշատակը մեռելներուն և շինելով հպարտությունը ողջերուն:

Շնորհիվ այդ ոգիին և սկզբունքին է, որ Հայ Եկեղեցին կրցած է գոյատևել և դիմադրել անցյալի շարադեմ փոթորիկներուն և ներքին ու արտաքին պառակտիչ ուժերուն: Ճիշտ է, թե մեր պատմական դարավոր կյանքի մեջ եղած են շրջաններ, ուր փառասեր և ներհակ մտայնության տեր անձեր՝ ճիղճ ու եսական հաշիվներն տարված, դաված են այս սկզբունքին ու դադափարին, սակայն հանրային շահը և մեր ժողովուրդի խղճմտանքը ըրած են միշտ իրենց գերագույնը, վերցնելու հասարակաց բարիքին դեմ եղած շեղումները՝ ի նպաստ միության:

Մեր Եկեղեցվո բազմաբախտ գործիչները ոսկի օղակը եղած են նույնպես մեր պետական ու հանրային կյանքին մեջ տեղի ունեցող պառակտումներուն, և իրավաստհոգությամբ հարգարել փորձած են ամեն տեսակի շեղում և անհասկացողություն, որոնք մեր երկրի աշխարհադրական դիրքի և քաղաքական պարտադրումներու պատճառով, հաճախ անջատած են մեզ իրարմե, ի հեճուկս մեր ազգային ամբողջական շահերուն:

Մասնավորելով մեր խոսքը Հայ Եկեղեցիի և իր այժմու Կաթողիկոսական զույգ Աթոռներու փոխհարաբերության նկատմամբ, այն օրեն ի վեր, երբ մեր հոգևոր իշխանությունը Սիսեն Ս. Էջմիածին վերադարձավ, միասնականության գաղափարը ոչ միայն ընդլայնվ, այլ ավելի շեշտվեցավ: Կիլիկիո Կաթողիկոսական Աթոռին զուգահեռ գոյությունը չնկատվեցավ իբրև հակաթոռ Ամենայն Հայոց Հայրապետության, այլ անոր անբաժանելի մասը և օժանդակը, Կիլիկիո մեր ժողովուրդի հովվության և առաջնորդության մեջ:

Ճիշտ է, որ թե՛ Կիլիկիո և թե՛ Ս. Էջմիածնի գահակալներու մեջ եղած են անհատներ,

որոնք, առաջնորդված իրենց տրամուս փառասիրություններեն, հակառակ շարժած են մեր Եկեղեցիի և ժողովուրդի հոգին առողջ պահող ուժին և միության: Ասոնք սակայն ընդհանուր զգացումն և հասկացողութենեն շեղած անհատներ եղած են միայն, և իրենց տխուր արարքը պայմանավոր մնացած է լուի իրենց շրջանով: Թողանք խախտել կարենալու Հայ Եկեղեցվո համերաշխության ոգին և համագործակցության բնական ընթացքը:

Մեր մեծ աղետն հետո, Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց և Կիլիկիո տարազեր Կաթողիկոսական Աթոռներու միջև ստեղծվեցավ անկեղծ և սերտ գործակցություն մը, նախ իբրև շարունակություն իրիմյան և Սահակ Եկեղեցյանվեր և լուսամիտ կաթողիկոսներու սկսած սիրալի ճարարբերության, ապա իբրև արդյունք համազգային աղետին, որ զրկելով արևմտահայությունը իր պատմական հայրենիքեն և մեկ միլիոն դավակներեն, կզրկեր նաև մեր Եկեղեցին իր գոյության կուլաններեն: Այս տխուր պարագան իր անդադարձը կունենար նաև մտքերու վրա, և ժառանգական ու ավանդական կարծեցյալ հավանությունները, ինչպես նաև անպարագիծ երազները կթանգարանվեին պահ մը, և հայ ժողովուրդի վտիտ մարմին մասերը իրենց ֆիզիկական և հոգեկան գոյության ի խնդիր կմիավորվեին, զգալով համերաշխության և միության կարիքը: Հայ Եկեղեցին անգամ մը ևս պիտի լծվեր իր պատմական դերին, պիտի հավաքեր, պիտի սփռեր, պիտի հուսադրեր և ժողովուրդի ծառայության հույլ մը անձնուղահներ ի սպաս պիտի դներ մեր Եկեղեցվո դարավոր այդ դերի իրագործման, պատրաստելու իր փրկության տապանը հարուցված և գալիք մրրիկներուն դեմ:

Ս. Էջմիածնի և Կիլիկիո Աթոռներու միջև գոյություն ունեցող հարաբերությունները ավելի անկեղծ և սերտ բնույթ ստացան Բարդեն աթոռակից և խորեն կաթողիկոսներու օրով: Իսկ այդ հարաբերությունները իրենց բարձրագույն աստիճանին պիտի հասնին Գևորգ Զ Կաթողիկոսի և Մեծի Տանն Կիլիկիո Գարեգին Կաթողիկոսի շրջանին: Երկու Աթոռներու միջև գոյություն ունեցող կապը զոգված է ազգային և եկեղեցական միասնականության բարձր գաղափարներով, և ամրացված դարերու ողջամիտ ձգտումներով:

... Սակայն Ս. Էջմիածնի ուրիշ խորհուրդով և ձգտությամբ կներկայանա մեր հոգիներուն: Մայր Աթոռը կրոնական նվիրապետության մը կեդրոնը չէ միայն, անիկա հայուն հոգեկան հայրենիքն է, իմանալի այն պարունակը, զոր յուրաքանչյուր ժողովուրդ ունի և կստեղծի իբրև գերագույն ամբողջ ոչ միայն իր անցյալին, այլ մանավանդ ապագային:

